

Ráðaloysi og viknandi Euro-virði

Danska arbeidsmarknaðar-modellið er eitt tað besta, halda OECD og franski stjórnarleiðarin Dominique de Villepin.

Tony Blair og Bretland hava frá 1. júlí formannskapin í ES. Og tað í einum ES, sum bæði búskaparliga og politiskt er í djúpari kreppu

VALUTA, BÚSKAPUR OG ARBEIDS-MARKNAÐUR:

Rolf Gutesen
rg@geogr.ku.dk

Tað sæst aftur á kurvumyndini, sum vísir styrkis-lutfallið millum euro og dollar. Mánadagin fór euran ikki bert niður um 1,20, men eisini niður um 1,90. Hetta lutfalstal 1,20 hevur verið sum eitt magiskt mark, sum euran fleiri ferðir nærkaðist, men sum hon tó ikki fór niðurum. Men tað hendi so, øllum klárt, mánadagin í hesi vikuni. Mánadagin kl. 13 noteraði ECB lutfallið dollar/euro til 1,894. Men út á dagin kvinkaði euro eitt sindur uppeftir og lá og damlaði um 1,900. Sostatt stendur dollar í mun til euro á hægsta støði í 13 mánaðar.

Men málbrúkið: "ein veik euro", er kanska í summum førum nokkso misvísandi. Tí ein veik euro ger, at vørur, sum eksporterast eitt nú til USA, verða bíligari hjá amerikanarum at keypa. Ein "veik" euro skuldi verið fremjandi fyri útflutningsvinnuna í ES, og soleiðis møguliga kunna sett fer á búskapin og minka um arbeiðsloysi, sum enn er høgt, alt ov høgt í ES-londum.

Vikan, ið fór, dag fyrir dag.

Mánadagin 27. juni. EU: Týska IFO-indexið, (vísir nakað um framtíðarálitid

hjá týskum virkjum) vaks frá 92,9 til 93,3. USA: Tað er væntandi, at amerikanski centralbankin, the Fed, hós-dagin fer at hækka stuttu rentuna frá 3,00 til 3,25%. Hetta ávirkar longu nú valutakursin.

Týsdagin 28. juni. Euran viknar, tí oljuprisurin gongur upp. US-dollar ávirkast ikki í sama mál, tí oljan handlast í dollar. Men japansk yen gongur niður, tí Japan flytur alla sína olju inn úr útlondum.

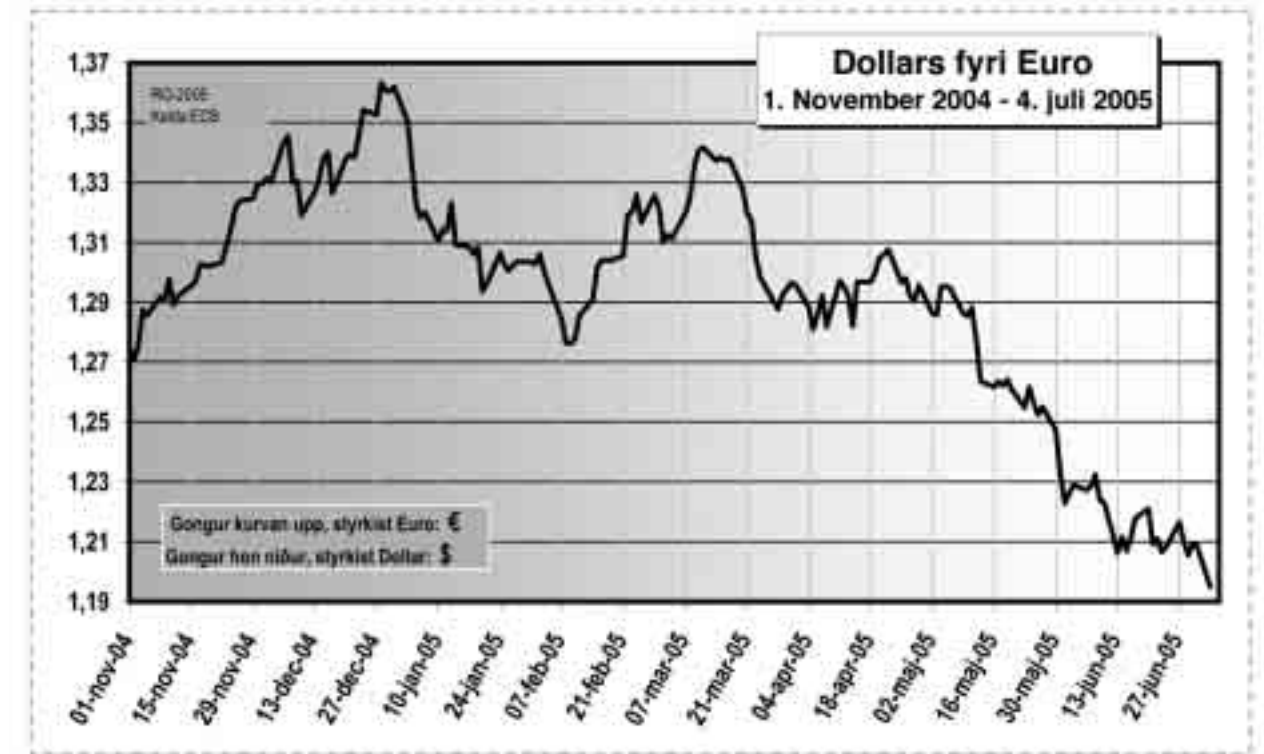
Mikudagur 29. juni. Euran viknar, tí týski granskingarstovnurin DIW nú væntar, at týski búskapurin ikki fer at vaksa við 1,8%, men bert við 0,9%. Í USA er væntandi, at vøksturin í framleiðslu fyrir 1. kvartal verður 3,7%, sum er 0,2% hægri enn higartil ætlað. Eisini hækkað brúkaálitid í USA. Í USA hækkaði CCI (consumer confidence index) til 105,8, sum er tað hægsta í USA í 3 ár. Eisini hetta styrkir vónirnar um eina rentuhækkan við 0,25, sum verður kunn-gjörd hós-dag.

Hós-dagur 30. juni. Sum væntað bleiv rentan í USA hækkað við 0,25% til 3,25, meðan ECB í Europa fastheldur eina rentu uppá 2,0%, sum hon hevur verið fast í eini 2 ár. Leysatíðindi um eina niðurstøring av rentuni í euró-økinum verður styrkt av, at Svøríki júst hevur sett rentuna niður.

Fríggjadagur 1. júlí. Tøl frá ES siga, at arbeiðsloysið er fallið eitt sindur, frá 8,9 til 8,8% fyrir alt Euro-økið. Ikki nógv, men tann rætta vegin. Hetta skuldi verið eitt positivt tekin, men tað sæst ikki aftur á euro-kursinum, sum framfegis fellur. Brúkaálit og vaksandi framleiðsla í USA, og tann vaksandi rentumunurin millum USA og Europa ger, at euran framvegis er veik..

Tony Blair sum formaður í ES fær trupulleikar

Mismót og klandur er partur av gerandisdegnum millum ES-politikkarar í dag. Høvuðsskilnaðurin gongur millum Bretland og øðrumegin og Týskland og Frankaríki hinumegin. Blair legði í síni røðu í ES-parlamentinum dent á, at ES nýðist at arbeiða við í globaliseringini, og ikki protektionistiskt, sum hini bæði londini hava tendens til í fleiri førum. Eitt nú við at royna at verja seg móti

bíligum textilvørur úr Kina.

Men, sum hann tók til "Um europeisku londini hopa at sleppa undan globaliseringini, og ikki tora at taka av avbjóðingini, so risikera vit at fara skeivir." Blair tekur ramliga til og kallar hesa møguligu protektionismu fyrir eina: "Failure on a grand, strategic scale." Eitt mistak á veldigum, strategiskum stigi.

Næsta høvuðspunktid hjá Blair er, av gomlu landbúnaðarskipanini í ES, sum slúka umleið helvtina av ES-fíggarlógini, skulu avtakast. Tað eru í longdini burturspiltir pengar. Men problemið hjá Blair í hesum sambandi er, at nýggju londini, sum komu inn í ES í 2002, eitt nú Polland, vænta framhaldandi stuðul ú hesum grunnum. Higartil hava Bretland og nýggju eystur-europeisku londini staðið saman. Men aftaná juni-fundin í Europaráðnum, har tað ikki - vegna bretska blokering - eydnaðist at semjast um næstu fíggarlógina, so er vátt komið í reiðrið millum Bretland og hesi lond.

Bretska pundið mist virðið?

Gjøgnum langa tíð er bretska pundið, eins og dollarin, styrkt í mun til euro. Arbeiðsloysið hevur verið væl lægri enn í ES annars, og framleiðsluvøksturin væl hægri. Men so eru komn nýggj tøl, sum knappliga vísa, at vøksturin í framleiðslu í Bretlandi er uppsteðgaður. Sama við vanligum handli.

Smásølan stendur í stað. Summir serkønir ganga so langt, sum at kalla pundið fyrir "sjúka mannin" millum tær stóru valuta-eindirnar, euro, dollar, yen og pund. Møguliga fer nærmasta framtíðin, at vísa at bretska rentan, sum er uppá 4,75 (væl hægri enn bæði í USA og euro-økinum) verður sett niður. Pundið var fyrir viku síðani vekslað til 1,500 euro, men nú mánadagin gav tað bert 1,478 euro. Týsdagin viknaði pundið framvegis.

Týskland og kapitalisman

Á hesum vinnusíðum hava vit fyrr umrøtt tann "kapitalismu-kritikk", sum týskir sosialdemokratir hava ført fram. Tað er serliga tann máttin, teir sokallaðu "hedge-funds" ella kapitalistiskir spekulatiónsgrunnar arbeiða uppá, sum er óberokniligur og møguliga de stabiliserandi. Hedge-funds hava ofta lítlan egin kapital, men læna stórar mongdir, bæði frá iløgu-grunnum og ríkum privatum, sum forvænta ein vinn-ing uppá 15-20%.

Í Týsklandi blivu hesur grunnar eyknevndir "Heuschrecken" ella gras-hoppur, netupp tí høvuðsuppgávan er at tjena nógvar pengar skjótt. Grashoppur koma sveimandi, eta alt grønt, sum etandi er, og flúgva so víðari til nýggj lond, har grasið enn er grønt.

Gerhard Schröder veit, at tað nyttar lítið at gera serligar týskar reglur fyrir at tálma hesum hedge-grunnum. Hann roynir tí at fáa

bæði ES og USA at semjast um felags reglur um størri eftirlit og kanska gjøgnum-skygni. Hetta uppskot væntast at koma fram á komandi G-8 fundinum, har tey størstu ídnaðarlondini tosa saman.

Men hvørki bretar ella amerikanarar hava hug at regulera marknaðarmekanismurnar, heldur ikki tá tað geldur kapitalmarknaðin. Vandin við hesum hedge-funds er, at teir arbeiða við so stórum kapitalnøgðum, at um tað gongur galið, sum við LTCM (Long Term Capital Management) í 1998, so kann allur fíggar-marknaðurin fara av lagi. Tá LTCM fór av knóranum, noyddist amerikanski centralbankin, the Fed, at koma uppá leikin, so ikki hetta krakkið skuldi draga fleiri aðrar peningastovnar við sær. (Sambært L.O. Løcke)

Og so eitt nýtt orð: "flexicurity"

Danska arbeiðsmarknaðar-modellið er nógv umtala víða hvar í Europa í hesum døgum.

Europeiskir journalistar dúliga í Beskæftigelsesministeriet í Keypmannahavn, fyrir at kanna dansku skipanina. Franska blaðið "Le Monde" hevur reportagur frá arbeiðsávísingini á Vesterbro. Dominique de Villepin í Frankaríki leggur dent á, at danska modelið "respekterer den sociale ansvarlighed" (Ørskov).

Problemið er, at nógv ES-lond hava ein trekan ella ó-flexiblan arbeiðsmarknað, har tað millum annað er torført at skera talið av arbeiðsfólki niður,

tá framleiðslan á virkjum minkar. Hesin trekleiki ger so eisini tað, at arbeiðsgevarar eru seinir at seta nýggj fólk í arbeiði. Soleiðis sigst at vera í Frankaríki, Týsklandi og Italia, tey lond sum í lötuni hava størsta arbeiðsloysi og minstan vøkstur.

Orðið "flexicurity" er samansett av *flexibility* (smidligur) og *security* (trygd). Tað besta er sjálvandi, at ein arbeiðsmarknaður bæði er smidligur, og samstundis gevur arbeiðandi fólkinum trygd.

Í Danmark er síður, nakað sum í Føroyum, at partarnir sjálvir gera avtalur. Og tað er rættiliga lætt at siga fólki upp. Men so er arbeiðsloysisskipanin eisini rættiliga góð, samanborið við onnur europeisk lond. Hetta ger at flexibiliteturin er størri í Danmark, sum eisini havur lágt arbeiðsloysi í mun til hini ES-londini. Harafrat hevur Danmark góðar skipanir um eftirútbúgving og umskúling, sum fungera rættiliga væl. Tó er nógv orðaskifti um sokallaða "meningsleysa aktivering" av arbeiðsleysum, sum einki úrslit gevur, men bara kostar pengar.

Sambært Politiken (30.6.05) sigur OECD-búskaparfrøðingurin Paul Swaim: "Vit halda, at danska gongdin hesi seinnu árin og tann logikkur, sum liggur í danska arbeiðsmarknaðarpolitikkinum, ger Danmark til eitt modell, sum onnur lond eiga at studera í álvara og læra av" (OECD ella Organisation for Economic Co-operation and Development, búskaparligt